

Ulla-Riitta Parikka

23.5.2003

KVTES:N PALKKAHINNOITTELUN TULKINTAAN LIITTYVIÄ KYSYMYKSIÄ

1

Nykyinen koulutusjärjestelmä

KVTES:n palkkahinnoittelussa on palkkauksen perusteena olevat koulutusvaatimukset uudistettu vastaamaan voimassa olevaa koulutusjärjestelmää.

Korkeakoulututkintoja ovat korkeakoulututkintojen järjestämisestä annetun asetuksen (464/98) 1 §:n mukaan *ylemmät korkeakoulututkinnot, alemmat korkeakoulututkinnot ja ammattikorkeakoulututkinnot*.

Em. asetuksessa on lueteltu ylemmät ja alemmat korkeakoulututkinnot. Ammattikorkeakoulututkinnoista on säädetty laissa ammattikorkeakoulututkinnoista (255/95) ja laissa ammattikorkeakoulun jatkotutkinnon kokeilusta (645/01)¹. Ammattikorkeakoulututkinnot ovat korvanneet aikaisemmat opistotasoiset tutkinnot, mutta lakisääteistä rinnastusperiaatetta em. tutkintojen välillä ei ole. Muistion liitteenä on luettelo nykyisistä ammattikorkeakoulututkinnoista ja jatkotutkinnoista.

Ammatillisia perustutkinnoista on säädetty laissa ammatillisesta koulutuksesta (630/98) ja em. lakiin sisältyy myös säännökset oppisopimuskoulutuksesta. Ammatillisia perustutkintoja edelsivät kouluasteiset ammatilliset tutkinnot, mutta myöskään näiden välillä ei ole lakisääteistä rinnastusperiaatetta. Ammatilliset perustutkinnot ovat 3-vuotisia, kun taas aiemmat kouluasteiset koulutukset olivat yleensä 1,5 – 2,5-vuotisia mm. pohjakoulutuksesta riippuen. Ammatilliset perustutkinnot on lueteltu opetusministeriön asetuksessa ammatillisista perustutkinnoista (216/2001).²

Ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot ovat aikuiskoulutusjärjestelmään liittyviä näyttötutkintoja, joista on säädetty laissa ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (631/98). Em. tutkinnot ilmenevät opetusministeriön asetuksessa ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa tarkoitetusta tutkintorakenteesta (849/02).³

Myös ammatillisia perustutkintoja on mahdollista suorittaa näyttötutkintoina ja ne ovat tällöinkin ammatillisesta perustutkinnoista annetussa asetuksessa tarkoitettuja perustutkintoja. Sitä vastoin muutoin ammattitutkintoja, erikoisammattitutkintoja ja ammatillisia perustutkintoja ei lainsäädännössä rinnasteta toisiinsa eikä rinnastussääntöä ole myöskään em. tutkintojen ja vanhan

¹ Yleisimmin kysymykseen tulevia ammattikorkeakoulututkintoja ovat liiketalouden amk (tradenomi), sosiaali- ja terveysalan amk (esim. sairaanhoitaja, terveydenhoitaja, sosionomi, kuntoutuksen ohjaaja) ja liikunnan amk (liikunnanohjaaja).

² Yleisimpiä ammatillisia perustutkintoja ovat liiketalouden perustutkinto (merkonomi), tietojenkäsittelyn perustutkinto (datanomi), puhdistuspalvelujen perustutkinto (toimitilahuoltaja), sosiaali- ja terveysalan perustutkinto (lähihoitaja), lääkealan perustutkinto (farmanomi), lapsi- ja perhetyön perustutkinto (lastenohjaaja), liikunnanohjauksen perustutkinto (liikuntaneuvoja) ja nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajan perustutkinto (nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaaja).

³ Ammatti-/erikoistutkintoja ovat esim. rahoitus- ja vakuutusalan ammattitutkinto, sihteerin ammattitutkinto, taloushallinnon erikoisammattitutkinto, laitoshuoltajan ammattitutkinto, koulunkäyntiavustajan ammattitutkinto, päivähoitajan ammattitutkinto, välinehuoltajan ammattitutkinto ja vanhustyön erikoisammattitutkinto.

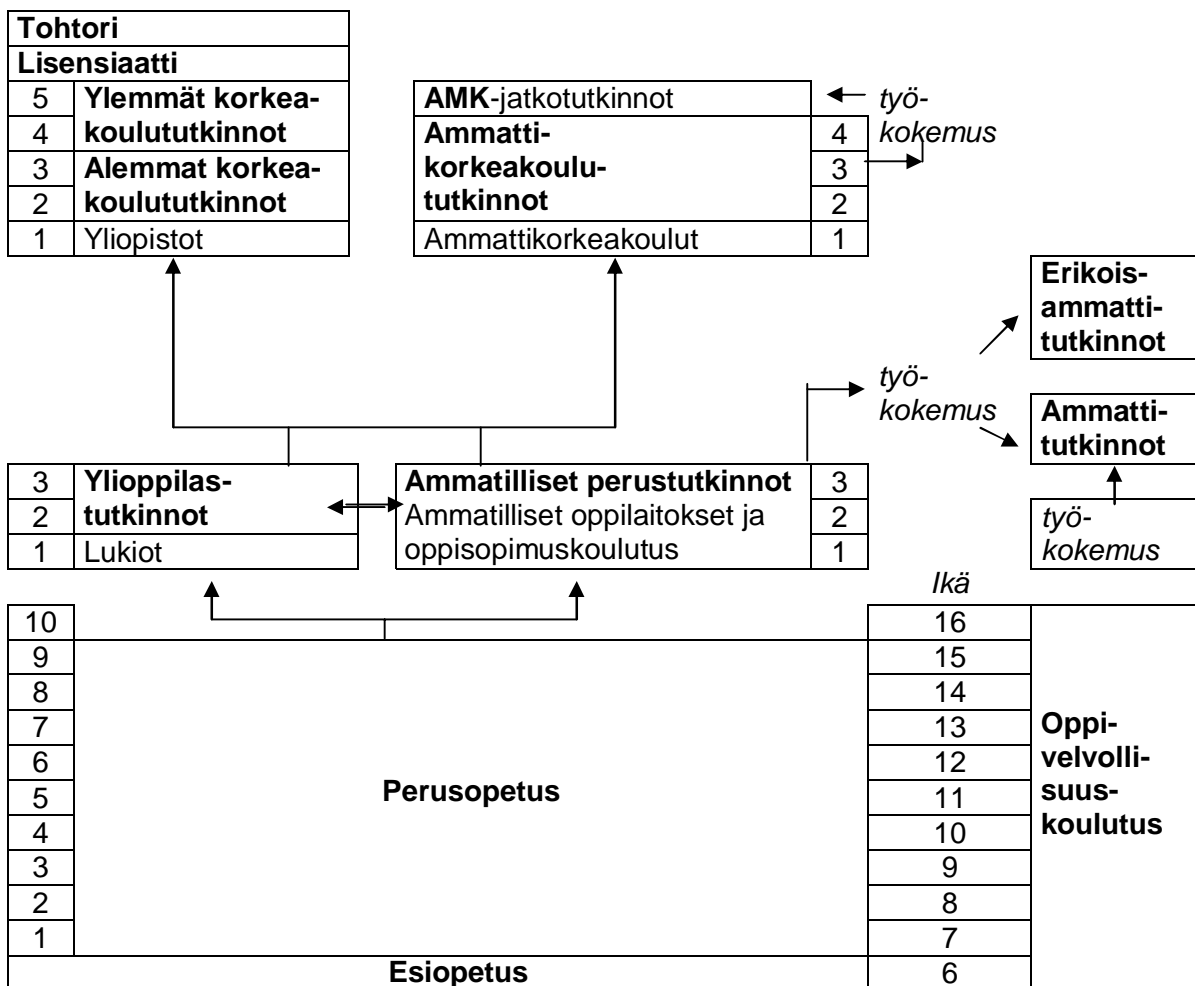
Parikka

23.5.2003

koulutusjärjestelmän mukaisten kouluasteisten tutkintojen välillä. Jos esim. perustutkintoja ja ammattitutkintoja halutaan keskenään vertailla, on vertailu tehtävä sillä perusteella, mitä valmiuksia tutkinnon suorittaminen tuo ao. tehtävän hoitamiseen. Sitä vastoin tutkintojen laajuuksia ei voida vertailla esim. ajallisesti opintoviikkoina, koska ammattitutkintoja ei ole näin määritelty.

Muistion liitteenä on luettelo, josta ilmenevät aloittain nykyiset ammatilliset perustutkinnot, ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot.

KOULUTUSJÄRJESTELMÄ

Lähde: Opetusministeriö, Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto 15.3.2002

Parikka

23.5.2003

2

Virkojen ja tehtävien muodolliset kelpoisuusehdot ja nykyinen koulutusjärjestelmä

2.1 Yleistä kelpoisuusehdoista

Virkojen ja tehtävien muodolliset kelpoisuusehdot voi olla säädetty laissa, asetuksessa, johtosäännössä tai viran perustamispäätöksessä taikka työnantaja on voinut asettaa niitä esim. hakuilmoituksessa. Työnantajan tehtävässä edellyttämä kelpoisuus voi ilmetä myös esim. työsovimuksesta.⁴

Työnantaja ei voi poiketa lakisääteisistä kelpoisuusehdoista lievempään suuntaan, mutta voi kyllä tiukentaa kelpoisuuksia esim. omassa johtosäännössään. Liian yksityiskohtaisten ja kapea-alaisten kelpoisuusehtojen asettamista on kuitenkin syytä välttää, koska kelpoisuusehdot eivät tällöin pysy organisaatio-, tehtävä ja koulutusjärjestelmien muutosten mukana. Ne myös vaikeuttavat rekrytointia ja rajoittavat valinnan suorittavan viranomaisen mahdollisuutta valita kulloiseenkin tehtävän parhaiten soveltuva henkilö. Epäselvät kelpoisuusvaatimukset tulkintaongelmineen voivat myös johtaa turhiin muutoksenhakuihin ja hidastaa tehtävän täyttöprosessia.

Virkojen ja tehtävien muodolliset kelpoisuusehdot onkin syytä asettaa varsin yleisellä tasolla väljinä, mutta samalla yksiselitteisinä. Valinnan suorittava viranomainen voi tarpeen mukaan täsmentää kelpoisuuksia esim. hakuilmoituksessa.

2.2 Uusien ja vanhojen tutkintojen vastaavuus harkittava

Kelpoisuusehtoja asetettaessa on syytä mm. harkita, hyväksytäänkö uuden koulutusjärjestelmän mukaisen tutkinnon ohella aiempi vanhan koulutusjärjestelmän mukainen tutkinto ja millä edellytyksillä sekä ottaa asiasta maininta kelpoisuusehtoihin (esim. vähintään soveltuva ammattikorkeakoulututkinto tai aikaisempi opistoasteinen koulutus), koska koulutusta koskevassa lainsäädännössä ei ole vanhoja ja uusia tutkintoja yleensä rinnastettu toisiinsa.

Jos siis esim. johtosäännössä tai laissa edellytetään yksinomaan soveltuvaa ammattikorkeakoulututkintoa, ei aiemman opistoasteisen tutkinnon suorittanut ole muodollisesti kelpoinen tehtävään. Vastaavasti, jos edellytetään yksinomaan ammatillista perustutkintoa, ei aiemman kouluasteisen tutkinnon suorittanut ole kelpoinen tehtävään, ja jos edellytetään yksinomaan ammatitutkintoa, ei ammatillisen perustutkinnon tai vanhan kouluasteisen tutkinnon suorittanut ole kelpoinen tehtävään.

Viran/tehtävän täyttötilanteissa voidaan kuitenkin yleisenä oikeusperiaatteena pitää sitä, että alan ylemmän tai laajemman koulutuksen suorittanut on kelpoinen tehtävään, jossa vaaditaan alan alemmaa tai suppeampaa koulu-

⁴ Vrt. jäljempänä kohta 3. Palkkahinnoittelussa palkkausperusteeksi asetetut pätevyysvaatimukset eivät ole välttämättä yhteneväiset viran/tehtävän muodollisten kelpoisuusehtojen kanssa. Näin ollen henkilö voi olla muodollisesti kelpoinen virkaan/tehtävään esim. lain tai sen siirtymäsäännösten perusteella, vaikka hänellä ei olekaan palkkahinnoittelussa asetettua pätevyysvaatimusta ja hänen peruspalkastaan voidaan tehdä ns. epäpätevyysalennus.

Parikka

23.5.2003

tusta. Näin ollen voidaan esim. alan ammattikorkeakoulututkinnon suorittanut katsoa yleensä kelpoiseksi tehtävään, jossa edellytetään alan aiempaa opistoasteista koulutusta tai alan ammatillista perustutkintoa taikka ammattitutkintoa. Usein voitaneen myös katsoa, että alan ammatillisen perustutkinnon suorittanut on kelpoinen tehtävään, jossa edellytetään alan aiempaa kouluasteista tutkintoa. Tulkinnanvaraisissa tapauksissa voidaan pyrkiä selvittämään nykyisten ja aiempien tutkintojen sekä koulutusten sisältöjä.

3

KVTES:n palkkahinnoittelussa käytettyjä pätevyysilmaisuja

3.1 Hinnoittelun pätevyysvaatimukset ja tehtävän muodolliset kelpoisuusehdot

KVTES:n palkkahinnoittelussa on palkkausperusteeksi asetettu erilaisia koulutustasovaatimuksia eli ns. hinnoittelun pätevyysvaatimuksia, joita koskevat ilmaisutavat voivat vaihdella hinnoittelukohdittain. Mitä eri ilmaisulla tarkoitetaan, ilmenee lähinnä palkkausluvun 3 §:n 1 momentista.

Hinnoittelussa palkkausperusteeksi asetetut pätevyysvaatimukset poikkeavat yleensä tehtävien muodollisista kelpoisuusehdoista (ks. edellä kohta 2) ollen viime mainittuja suurpiirteisempiä (ilmastu lähinnä vain koulutuksen vähimmäistason vaatimus). Palkkahinnoittelun pätevyysvaatimuksissa on myös vanhat ja uudet tutkinnot usein rinnastettu keskenään (esim. edellytetään ammattikorkeakoulututkintoa tai aikaisempaa opistoasteista tutkintoa).

Sanalla "korkeakoulututkinto" tarkoitetaan palkkahinnoittelussa ammattikorkeakoulututkintoja sekä alempia ja ylempiä korkeakoulututkintoja. Jos hinnoittelukohdassa on todettu yksinomaan esim. ammattikorkeakoulututkinto, tarkoitetaan vain tätä nimenomaista korkeakoulututkintoa.

3.2 Hinnoittelussa käytetyt ilmaisut

Palkkahinnoittelussa olevalla maininnalla esim. "*Pätevyys: korkeakoulututkinto*" tarkoitetaan sitä, että ao. henkilöllä on oltava korkeakoulututkinto ja, jos hänellä ei sitä ole, voidaan tehdä palkkausluvun 4 §:ssä tarkoitettu epäpätevyysalennus.

Maininnalla esim. "Tehtävässä edellytetään yleensä ammattikorkeakoulututkintoa tai aikaisempaa opistoasteista koulutusta" on tuotu koulutuksen avulla esille tehtävien vaativuustasoa eikä hinnoittelukohdasta ilmenevä pätevyysvaatimus siis ole ehdoton palkkaperuste. Vaikka tehtävissä toimivalta henkilöltä puuttuisikin hinnoittelukohdassa sanottu tutkinto, ei epäpätevyysalennusta voida tehdä.

Varsinkin sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöitä koskevissa palkkahinnoitteluliitteissä 3 ja 4 on pätevyysvaatimus ilmaistu usein "Viranhaltijalta/työntekijältä edellytetään". Tämä tarkoittaa sitä, että hinnoittelussa sanotun tutkintovaatimuksen on oltava ainakin yhtenä viran/tehtävän muodollisena kelpoisuusehtona (viittaa siis esim. johtosääntöön tai työnantajan muutoin asettamiin kelpoisuusvaatimuksiin) ja että ao. henkilöllä on sanottu tutkinto.

Parikka

23.5.2003

Hinnoittelukohtaa ei voida soveltaa ollenkaan, jos hinnoittelukohdassa sanottu pätevyysvaatimus ei ole samalla viran/tehtävän muodollisena kelpoisuusehtona. Epäpätevien sijaisten ym. kohdalla voidaan tehdä epäpätevyysalennus.

3.3 Henkilöllä olevan tutkinnon oltava tehtävään soveltuva

Palkkahinnoittelussa todetuilla tutkinnoilla tarkoitetaan aina tehtävään soveltuvia tutkintoja, vaikka tätä ei hinnoittelukohdassa ole erikseen mainittu. Em. on todettu palkkausluvun 4 §:n 1 mom:ssa (... ei ole palkkahinnoittelussa edellytettävä soveltuvaa koulutusta ...).

Työnantaja arvioi, onko henkilöllä oleva koulutus tehtävään soveltuva vai ei ja onko tarvetta tehdä esim. palkkausluvussa tarkoitettu epäpätevyysalennus. Työnantajan on kuitenkin oltava "soveltuvan" arvioinnissa looginen: Esim. jos henkilö on valittu päteväksi tehtävään, jonka muodollisena kelpoisuusehtona on soveltuva vähintään kouluasteinen ammatillinen tutkinto, ja ao. hinnoittelukohdassa on pätevyysvaatimuksena ammatillinen perustutkinto tai aiempi kouluasteinen tutkinto, on jo valintatilanteessa otettu kanta siihen, että henkilön tutkinto on tehtävään soveltuva eli hän on palkkahinnoittelua sovellettaessa "pätevä".

4

Palkkahinnoitteluliitteen 4 (sosiaalihuollon henkilöstö ym.) tulkintoja

4.1 Hinnoittelukohta porrastettu useammaksi kohdaksi edellytetyn koulutuksen mukaan

Liitteessä 4 on esim. "Sosiaalityön asiantuntijatehtävät" porrastettu kahteen hinnoittelukohtaan viranhaltijalta/työntekijältä edellytetyn koulutusvaatimuksen perusteella: a) edellytetään ylempää korkeakoulututkintoa ja b) edellytetään korkeakoulututkintoa (muuta kuin edellä a) kohdassa sanottua eli ammattikorkeakoulututkintoa tai alemmää korkeakoulututkintoa).

Esim. sosiaalityöntekijän viran muodollisena kelpoisuusehtona on sosiaalitoimen henkilöstön kelpoisuusasetuksessa mm. soveltuva ylempi korkeakoulututkinto tai sosiaalihuoltajan tutkinto (on alempi korkeakoulututkinto), ja johtosäännöissä on usein vain viitattu em. asetukseen. Jos em. tapauksessa sosiaalityöntekijän virkaan valitulla on

- ylempi korkeakoulututkinto, hänen palkkauksensa määräytyy em. a) kohdan mukaan.
- sosiaalihuoltajan tutkinto tai asetuksen siirtymäsäännösten mukainen muu alempi korkeakoulututkinto, hänen palkkauksensa määräytyy b) kohdan mukaan.

Siis niissä tilanteissa, joissa viran muodolliset kelpoisuusehdot kattavat useammassa hinnoittelukohdassa todetun pätevyden, ratkaisee viranhaltijaan sovellettavan hinnoittelukohdan viranhaltijalla tosiasiallisesti oleva tutkinto.

Parikka

23.5.2003

Jos taas kyseessä on esim. peruskoulun kasvatusohjaajan virka, jonka muodollisena kelpoisuusehtona on esim. tehtävään soveltuva ammatti-korkeakoulututkinto (ei ole lakisääteisiä kelpoisuusehtoja), ja virkaan valitulla on sosionomi AMK-tutkinto, hänen palkkauksensa määräytyy "Sosiaalityön asiantuntijatehtävät" kohdan b) mukaan. Mikäli virkaan valitulla olisi tässä tapauksessa ylempi korkeakoulututkintoa, hänen palkkauksensa määräytyisi edelleen em. b) kohdan mukaan, koska virassa ei ole ollenkaan edellytetty em. hinnoittelun a)-kohdassa tarkoitettua ylempää korkeakoulututkintoa.

Liitteessä 4 toteutettujen rakenneuudistusten takia on paikallisesti syytä käydä tarpeen mukaan läpi virkojen/tehtävien nykyisiä muodollisia kelpoisuusehtoja ja verrata niitä palkkahinnoittelun eri kohdissa todettuihin palkkausperusteeksi asetettuihin pätevyysvaatimuksiin.

4.2 Sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalvelutehtäviä koskevan soveltamisohjeen täsmennys

Sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalvelutehtävät (04PER010) kohtaan on lisätty soveltamisohje, jossa viitataan palkan määräytymiseen koulutettuja koskevan hinnoittelukohdan mukaan eräissä tapauksissa.

Soveltamisohjeessa tarkoitetaan palkkausluvun 3 §:n 1 momentista omak-suttua oikean hinnoittelukohdan määrittämistä koskevaa vanhaa tulkinta-periaatetta, jonka mukaan viranhaltijan/työntekijän peruspalkka määräytyy sen hinnoittelukohdan mukaan, jossa tarkoitettuja tehtäviä hän enimmäk-seen (eli käytännössä yli puolet) tekee edellyttäen, että myös muut ao. hinnoittelukohdassa asetetut vaatimukset (esim. koulutusvaatimus) täyttyvät. Edellisen perusteella määräytyy liitteen 3 tai 4 piiriin kuuluvan koulutetun hoitajan peruspalkka hänen virka/tehtävänimikkeestään riippumatta liitteen 3 tai 4 sen palkkahinnoittelukohdan mukaan, jossa määrättyä hoiva-alan kou-lutusta häneltä on edellytetty, mikäli kaikki kolme seuraavaa edellytystä täyt-tyvät:

- työnantaja on edellyttänyt häneltä ao. hinnoittelukohdassa mainittua hoito-, huolenpito- ym. hoiva-alan koulutusta
- hänellä on edellytetty koulutus
- hänen tehtävistään yli puolet käsittää ao. hinnoittelukohdassa tarkoi-tettuja hoito-, huolenpito- ym. hoiva-alan tehtäviä.

Edellä mainittua tulkintaperiaatetta ei ole tarkoitettu soveltamisohjeessa laa-jentaa eikä muutoinkaan muuttaa millään lailla aikaisemmasta.

Em. perusteella esim. kotiaavustajan nimikkeellä (nimike mainittu kohdassa 04PER010) toimivan palkkaus määräytyy koulutettuja hoitajia koskevan kohdan 04SOS06A/Sosiaalihuollon ammattitehtävät b) mukaan, jos hänellä on esim. lähihoitajan tutkinto, jota myös työnantaja on häneltä edellyttänyt, ja jos yli puolet hänen tehtävistään koostuu em. kohdassa 04SOS06A tar-koitetuista hoito- ja huolenpito- ym. hoiva-alan tehtävistä.

Sitä vastoin esim. laitospulaisen nimikkeellä toimivan, jolla on tehtävän kelpoisuusehtojen mukainen laitoshuoltajan 2-vuotinen kouluasteinen tut-kinto (vanha koulutus, uusi on 3-vuotinen puhdistuspalvelujen perustutkinto)

Parikka

23.5.2003

ja jonka pääasiallinen tehtäväalue on siivous ja ruoanjakelu ym., palkkaus määräytyy kohdan 04PER010/Sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalvelutehtävät mukaan. Tässä tapauksessa henkilö ei tee yli puolta tehtävistään koulutettuja hoitajia koskevassa hinnoittelukohdassa 04SOS06A tarkoitettuja hoito-, huolenpito- ym. hoiva-alan tehtäviä eikä myöskään häneltä em. laitospulaisen tehtävässä edellytettyä ja hänellä olevaa tutkintoa voida pitää em. koulutettuja hoitajia koskevassa hinnoittelukohdassa tarkoitettuna soveltuvana tutkintona. Huomattakoon lisäksi, että sosiaali- ja terveystoimen peruspalveluhenkilöstön peruspalkka on ollut palkkahinnoittelussa muiden peruspalvelutehtävissä toimivien palkkaa korkeampi, koska sosiaali- ja terveystoimen peruspalveluhenkilöstön tehtäviin usein jossain määrin kuuluu myös hoivatehtäviä.

Esim. koulunkäyntiavustajan (tekee koulunkäyntiavustajan eli hoiva-alan tehtäviä), jolta on edellytetty koulunkäyntiavustajan ammattitutkintoa tai soveltuvaa ammatillista perustutkintoa taikka aikaisempaa kouluasteista tutkintoa ja jolla on esim. lastenhoitajan tutkinto tai em. koulunkäyntiavustajan ammattitutkinto, palkkaus määräytyy koulutettuja hoitajia koskevan kohdan 04SOS06A/Sosiaalihuollon ammattitehtävät b) mukaan.